

บทที่ 2

กฎหมายว่าด้วยการประกันภัย

หมวดที่ 1

บทเปิดเสร็จทั่วไป

ข้อ 2.1 ความหมายของคำว่า “ สัญญาประกันภัย ”

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 861 บัญญัติว่า “ อันสัญญาประกันภัยนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่น ในอนาคตตั้งได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันภัย ”

สัญญาประกันภัยเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเรียกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 20 ว่า “ สัญญาประกันภัย ” โดยมีบทบัญญัติพิเศษที่แตกต่างไปจากสัญญาทั่วไปบ้าง แต่ยังคงยึดหลักทั่วไปของนิติกรรมสัญญาเอาไว้ สัญญาประกันภัยนั้นหากไม่มีบทบัญญัติเฉพาะดังกล่าวไว้ในลักษณะ 20 แล้ว ก็ให้บังคับตามบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องนิติกรรมสัญญา ตามบรรพ 1 และบรรพ 2 จากหลักกฎหมายมาตรา 861 สามารถแยกสาระสำคัญของสัญญาประกันภัยได้ ดังนี้

- (1) สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาสองฝ่าย
- (2) คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน ในกรณีวินาศภัย หากมีขึ้น หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในเหตุอย่างอื่นในอนาคต ตั้งได้ระบุไว้ในสัญญา
- (3) คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ตกลงจะส่งเงินเบี้ยประกันภัยให้แก่คู่สัญญาฝ่ายแรก และ
- (4) ผู้เอาประกันภัย จะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย มิฉะนั้นสัญญาประกันภัยจะไม่มีผลผูกพันคู่สัญญาแต่ประการใด (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 863)

การทำสัญญาประกันภัย ถือเป็นการเสี่ยงโชคอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขการชดใช้ค่าเสียหาย ของทางฝ่ายผู้รับประกันภัยไม่แน่นอน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับภัยที่อาจจะเกิดขึ้นกับทางฝ่ายผู้เอาประกันภัย เรียกได้ว่า ผู้รับประกันภัยเป็นผู้รับเสี่ยงภัยแทนผู้เอาประกันภัยนั่นเอง ดังนั้น การที่จะเกิดสัญญาประกันภัยได้ต้องปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยอยู่ในภาวะของการเสี่ยงภัยต่าง ๆ โดยอาจจะเป็นทรัพย์สิน สิทธิ หรือประโยชน์ใด ๆ ที่ตนมีอยู่ หรือความรับผิดชอบตามกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ตลอดจนการเสี่ยงภัยแห่งชีวิต ถ้าหากว่าในขณะที่ทำสัญญาประกันภัย ไม่มีการเสี่ยงภัยดังกล่าว นั้น ๆ เลย หรือภัยเช่นนั้นได้หมดสิ้นไปแล้ว สัญญาประกันภัยก็ย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ แม้ว่าสัญญาประกันภัยจะเป็นสัญญาเสี่ยงโชค เช่นเดียวกับการพนันขันต่อ แต่ก็มีข้อแตกต่างกันหลายประการ ดังนี้ คือ

ก) ในสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้ ส่วนการพนันขันต่อนั้น คู่กรณีไม่มีส่วนได้เสียในเหตุการณ์ที่พนันกันเลย เมื่อได้พนันกันขึ้นแล้ว จึงทำให้มีส่วนได้เสียในเหตุที่พนันกันนั้นว่า จะเกิดเป็นคุณแก่ฝ่ายใด ส่วนได้เสียจึงเป็นสาระสำคัญของสัญญา ที่ทำให้สัญญาประกันภัยไม่กลายเป็นการพนันขันต่อ

ข) การประกันภัยต้องมีการเสี่ยงภัย ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของสัญญาประกันภัย ส่วนการพนันขันต่อ คู่กรณีจะไม่มีความเสี่ยงภัยใด ๆ เลย เมื่อพนันกันขึ้นแล้ว จึงมีความเสี่ยงภัยเกิดขึ้น แต่ก็มีใช่เป็นความเสี่ยงภัยหากแต่เป็นความเสี่ยงต่อการได้หรือเสียเท่านั้น

ค) สัญญาประกันภัยนั้น ผู้เอาประกันภัยจะค้ำกำไรจากการประกันภัยไม่ได้ เพราะการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ถือหลักว่า ชดใช้ตามความเสียหายที่แท้จริง แต่ไม่เกินกว่าจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ ต่างกับการพนันขันต่อที่คู่กรณีอาจมีได้ หรือมีเสีย คือมีขาดทุนหรือกำไร

ง) การประกันภัยมีประโยชน์ทำให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ ได้รับความคุ้มครองจากการประกันภัย กฎหมายจึงให้มีการสนับสนุน ส่วนการพนัน ชันต่อนั้นไม่มีประโยชน์ มีแต่โทษที่อาจจะทำให้เกิดความหายนะเป็นบ่อเกิดแห่งอาชญา กรรม กฎหมายจึงปราบปรามและลงโทษแก่ผู้เล่นการพนันชันต่อนั้น

หมายเหตุ : ประเภทของสัญญาประกันภัยที่ได้รับความนิยมนในการ ทำสัญญา มีดังนี้

1) การประกันวินาศภัย : ได้แก่ การประกันอัคคีภัยการประกันภัย ทางทะเลและการขนส่ง การประกันภัยรถยนต์ การประกันโจรภัย การประกันภัย พืชผล และการประกันภัยเครื่องคอมพิวเตอร์

2) การประกันภัยที่เกี่ยวกับคน : ได้แก่ การประกันชีวิต การประกัน อุบัติเหตุส่วนบุคคล และการประกันอุบัติเหตุการเดินทาง

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 1002/2505 , 529 / 2513 1306 / 2514 , 2218 / 2516 , 2513 / 2518 , 532 / 2520 , 2598 / 2520 , 32 / 2521 489 / 2524 , 1564 / 2525 , 904 / 2527 , 4198 / 2533 , 857 / 2534 , 548 / 2535

ข้อ 2.2 ความหมายของคำว่า “ผู้รับประกันภัย” “ผู้เอาประกันภัย” และ “ผู้รับประโยชน์”

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 862 บัญญัติว่า “ตามข้อความในลักษณะนี้

คำว่า “ผู้รับประกันภัย” ท่านหมายความว่า คู่สัญญาฝ่าย ซึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ คำว่า “ผู้เอาประกันภัย” ท่านหมายความว่า คู่สัญญาฝ่าย ซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัย

คำว่า “ผู้รับประโยชน์” ท่านหมายความว่า บุคคลผู้จะพึง ได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือรับจำนวนเงินใช้ให้

อนึ่ง ผู้เอาประกันภัย และผู้รับประโยชน์นั้น จะเป็นบุคคล คนหนึ่งคนเดียวก็ได้”

สัญญาประกันภัยเป็นสัญญา 2 ฝ่าย และเป็นสัญญาต่างตอบแทน ทั้งนี้ เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบ เกิดขึ้นได้ด้วยการตกลงของคู่สัญญา แต่ถ้าจะฟ้องร้องให้ศาล บังคับคดีเกี่ยวกับสัญญาประกันภัย ผู้ฟ้องจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อ ของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ (ผู้ถูกฟ้อง) เป็นสำคัญ ผู้ที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันภัยนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 ได้กำหนดความหมายไว้ คือ

(1) ผู้รับประกันภัย (The Insurer) : หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายที่ ตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ ซึ่งผู้ที่จะประกอบธุรกิจเป็น ผู้รับประกันภัยในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการรับประกันวินาศภัย หรือรับประกัน ชีวิตได้ จะต้องกระทำในรูปบริษัท จำกัด (ตามบรรพ 3 ลักษณะ 22 หุ่นส่วนและ บริษัท หมวด 4 บริษัทจำกัด ตั้งแต่มาตรา 1096 เป็นต้นไป) และได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ (ตามพ.ร.บ. ประกันวินาศภัย และ พ.ร.บ. ประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 6 และมาตรา 7) ทั้งนี้จะต้องมีหลัก ทรัพย์วางไว้กับนายทะเบียนประกันวินาศภัย หรือนายทะเบียนประกันชีวิต ตามมูลค่าที่ กำหนดและจะต้องมีเงินกองทุนตามจำนวนที่กำหนดอีกด้วย (ตาม พ.ร.บ. ประกัน วินาศภัยและ พ.ร.บ. ประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 19 และมาตรา 20)

เมื่อสัญญาประกันภัยเกิดขึ้นแล้ว คู่สัญญาย่อมมีสิทธิ และหน้าที่ตาม สัญญาซึ่งกันและกัน โดยฝ่ายผู้รับประกันภัยมีสิทธิและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. สิทธิของผู้รับประกันภัย : ได้แก่

- ก. สิทธิได้รับเบี้ยประกันภัย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 861 และ มาตรา 882 วรรคสอง)
- ข. สิทธิขอลดจำนวนค่าสินไหมทดแทน (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 874)
- ค. สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 881)
- ง. สิทธิปฏิเสธความรับผิดชอบตามสัญญา (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 879)
- จ. สิทธิเลิกสัญญา (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 876)

2. หน้าที่ของผู้รับประกันภัย : ได้แก่

- ก. หน้าที่ใช้ความระมัดระวัง (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 866)
- ข. หน้าที่ส่งมอบกรมธรรม์ (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 867 วรรคสอง)
- ค. หน้าที่คืนเบี้ยประกันภัย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 872 มาตรา 873 มาตรา 874 และมาตรา 876)
- ง. หน้าที่สำรวจความเสียหาย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 878)
- จ. หน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 877)

(2) ผู้เอาประกันภัย (The Assured) : หมายถึงคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัยเป็นการตอบแทน ในการที่ผู้รับประกันภัยตกลงเข้ารับเสี่ยงภัยให้ แต่เนื่องจากการเข้าทำสัญญาประกันภัยเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ดังนั้นผู้ที่จะเป็นผู้เอาประกันภัยได้ จึงต้องมีความสามารถตามกฎหมายในการทำนิติกรรม นอกจากนี้ผู้เอาประกันภัยจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้นด้วย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 863) ส่วนนิติบุคคลตามกฎหมาย ก็อาจเป็นผู้เอาประกันภัยได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาโดยนัยเดียวกัน สำหรับผู้ส่ง หรือชำระเบี้ยประกันภัยนั้น ผู้เอาประกันภัยอาจจะชำระเอง หรือให้บุคคลอื่นชำระเบี้ยประกันภัยแทนตนก็ได้ ในกรณีที่มีผู้ชำระเป็นประกันภัยแทนเช่นนี้ ถ้าไม่ได้ตกลงให้ผู้ชำระเบี้ยประกันภัยเป็นผู้ “ร่วมเอาประกันภัย” ด้วยผู้ชำระเบี้ยประกันภัย ย่อมไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้รับประกันภัย และไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน

ผู้เอาประกันภัย มีสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาประกันภัยอยู่หลายประการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. สิทธิของผู้เอาประกันภัย : ได้แก่

- ก. สิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 877 และมาตรา 890)

ข. สิทธิในการขอลดจำนวนเงินเอาประกันภัย และลดเบี้ยประกันภัย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 864 และมาตรา 873)

ค. สิทธิในการเลิกสัญญา (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 872 มาตรา 876 และมาตรา 894)

2. หน้าที่ของผู้เอาประกันภัย : ได้แก่

- ก. หน้าที่เปิดเผยข้อเท็จจริง (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 865)
- ข. หน้าที่ชำระเบี้ยประกันภัย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 861)
- ค. หน้าที่ป้องกันรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 223)
- ง. หน้าที่บอกกล่าวเมื่อเกิดวินาศภัย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 881)
- จ. หน้าที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในสัญญา

(3) ผู้รับประโยชน์ (The beneficiary) : หมายถึงบุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือรับจำนวนเงินใช้ให้ โดยผู้เอาประกันภัยกำหนดให้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัยที่ได้ทำขึ้น ฉะนั้น ในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับใดที่ผู้เอาประกันภัย ยกประโยชน์ตามกรมธรรม์นั้นให้ผู้รับประโยชน์ ผู้เอาประกันภัยก็จะไม่มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน แต่ผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้รับประโยชน์โดยแท้จริง ผู้รับประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัยเพียงในฐานะที่จะรับค่าสินไหมทดแทน หรือรับเงินที่ผู้รับประกันภัยจะใช้ให้เท่านั้น มิใช่คู่สัญญาโดยตรงในสัญญาประกันภัย

ในทางกฎหมายไม่ได้บังคับว่า ผู้รับประโยชน์จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับผู้เอาประกันภัย หรือวัตถุที่เอาประกันภัยแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้จะเป็นบุคคลใดก็ได้ เป็นสิทธิของผู้เอาประกันภัย หรือผู้เอาประกันภัยจะระบุตัวเองให้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัยก็ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 862 วรรคท้าย ซึ่งกรณีที่ผู้เอาประกันภัย

ได้ระบุให้บุคคลอื่นเป็นผู้รับประโยชน์ สัญญาประกันภัยที่ทำขึ้นนี้ จึงถือว่าเป็น “สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก” โดยจะต้องนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 ถึง มาตรา 376 มาใช้บังคับโดยอนุโลม เมื่อผู้รับประโยชน์ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของกฎหมายดังกล่าวครบถ้วนแล้ว สิทธิของผู้รับประโยชน์จึงจะเกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงไม่ได้ตลอดไป

ผู้รับประโยชน์มีสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาประกันภัย ดังต่อไปนี้

1. สิทธิของผู้รับประโยชน์ได้แก่ : ได้แก่

ก. ได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือจำนวนเงินใช้ให้ตามสัญญาประกันภัย (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 862)

ข. สิทธิในการที่จะไม่ถูกเปลี่ยนตัว เมื่อเกิดสิทธิตามกฎหมายแล้ว (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 374 มาตรา 375 มาตรา 376 และมาตรา 891)

2. หน้าที่ของผู้รับประโยชน์ : ได้แก่

ก. หน้าที่ระมัดระวังมิให้วินาศภัยเกิดขึ้น เนื่องจากความทุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตน (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 879)

ข. หน้าที่การบอกกล่าวการเกิดวินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบโดยไม่ชักช้า (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 881)

หมายเหตุ : ถ้าผู้รับประโยชน์ตามที่ระบุไว้ถึงแก่ความตายก่อนผู้เอาประกันภัย ก็จะต้องดูว่าได้มีการแสดงเจตนาจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันภัยแล้วหรือไม่ หากได้มีการแสดงเจตนาจะถือเอาประโยชน์ไว้แล้ว สิทธิของผู้รับประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแล้ว ตั้งแต่เวลาที่แสดงเจตนา และย่อมตกทอดไปยังทายาทของผู้รับประโยชน์โดยเป็นมรดก แต่ถ้ายังมิได้มีการแสดงเจตนา จะถือเอาประโยชน์ตามสัญญาประกันภัย สิทธิของผู้รับประโยชน์นั้นก็ยังมีได้เกิดขึ้น และไม่อาจตกทอดเป็นทรัพย์มรดกไปยัง

ทายาทของผู้รับประโยชน์ ในกรณีเช่นนี้ผู้เอาประกันภัยก็จะคงมีสิทธิเป็นผู้รับเงินค่าสินไหมทดแทน หรือเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทของตน ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตาย

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 2447 / 2516 , 2664 / 2517, 32 / 2521 , 656 / 2521 , 475 / 2522 , 489 / 2524 , 1725 / 2524 , 1043 / 2526 5 / 2527 , 1994 / 2527 , 4211 - 4212 / 2528

ข้อ 2.3 หลักเรื่องส่วนได้เสียในเหตุประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัย มิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้นไซ้รว่า ท่านว่า ย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด”

หลักส่วนได้เสียในเหตุประกันภัย (Principle of Insurance Interest)

ถือเป็นหลักสำคัญในการทำประกันภัย หลักข้อนี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวความคิดทางด้านกฎหมายเท่านั้นยังเป็นแนวความคิดในทางศีลธรรมรวมอยู่ด้วย เพราะการที่จะให้บุคคลใดเอาประกันภัยในสิ่งที่เขาไม่มีความเกี่ยวข้อง ไม่ว่าสิ่งนั้นจะถูกทำลายลงไปหรือยังคงสภาพตามปกติ ความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมไม่มีผลกระทบต่อบุคคลนั้นแต่อย่างใด ฉะนั้น การที่จะให้เขาได้รับค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายนั้นย่อมเป็นความไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง เพราะเท่ากับอนุญาต หรือส่งเสริมให้มีการพนันขันต่อในรูปของสัญญาประกันภัย สิ่งที่ทำให้การประกันภัยแตกต่างไปจากการพนันขันต่อก็คือ “ส่วนได้เสีย” ผู้ที่จะเอาประกันภัยได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ ทั้งนี้ เพราะสัญญาประกันภัย มีความมุ่งหมายที่จะช่วยบรรเทาผลร้าย หรือชดใช้ความเสียหาย ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นแก่ผู้เอาประกันภัย โดยการแบ่งเฉลี่ย

ความเสียหายนั้นในระหว่างผู้เอาประกันภัยด้วยกัน ดังนั้นคำว่า “ส่วนได้เสียในเหตุประกันภัย” จึงหมายถึง เมื่อมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น ผู้ใดมีส่วนที่จะได้รับประโยชน์ หรือมีส่วนที่จะต้องเสียหายในเหตุการณ์นั้น ผู้นั้นย่อมมีส่วนได้เสียที่สามารถเอาประกันภัยในเหตุการณ์นั้นได้⁽¹⁾

ทั้งนี้ เพื่อความชัดเจนในการพิจารณาเรื่องส่วนได้เสีย จึงแยกการวิเคราะห์ ออกเป็น 2 กรณีด้วยกัน คือ ส่วนได้เสียในกรณีประกันวินาศภัย กับ ส่วนได้เสียในกรณีประกันชีวิต

กรณีที่ 1 ส่วนได้เสียในการประกันวินาศภัย : หมายถึงความสัมพันธ์ที่ผู้เอาประกันวินาศภัย มีอยู่กับทรัพย์สิน สิทธิ ประโยชน์ หรือรายได้ ซึ่งถ้ามีวินาศภัยเกิดขึ้นย่อมสร้างความเสียหายแก่ผู้เอาประกันฯ โดยคำว่า “ความสัมพันธ์” ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะแต่ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นเจ้าของเท่านั้น แต่อาจจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ ด้วยก็ได้ เช่น เป็นผู้เช่าบ้าน หรือรับจ้างนอกร้าน เป็นต้น โดยจะแยกการพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

(1) ส่วนได้เสียที่อาจจะประกันวินาศภัยได้ : ตาม ป.พ.พ. มาตรา 869 บัญญัติว่า “อันคำว่า “วินาศภัย” ในหมวดนี้ท่านหมายรวมเอาความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ และ พ.ร.บ. ประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ก็บัญญัติว่า “วินาศภัย” หมายความว่า ความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาที่จะพึงประมาณเป็นเงินได้ และหมายความรวมถึงความสูญเสียในสิทธิ ประโยชน์ หรือรายได้ด้วย ดังนั้น ส่วนได้เสียที่อาจจะเอาประกันวินาศภัยได้ จึงต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ไชยยศ เหมะรัชตะ , กฎหมายว่าด้วยการประกันภัย (ร.พ. จรัลสนิทวงศ์ : กรุงเทพมหานคร 2539) หน้า 53

ประการที่ 1 ผู้ที่จะเอาประกันภัย ต้องมีความสัมพันธ์อยู่กับ
ทรัพย์สิน สิทธิ ผลประโยชน์ หรือรายได้ ซึ่งถ้ามีเหตุการณ์อย่างใดเกิดขึ้น จะทำให้
ผู้นั้นต้องเสียหาย

ประการที่ 2 ความเสียหายที่ผู้นั้นได้รับ จะต้องตีค่า หรือ
ราคาประมาณเป็นเงินได้

(2) ราคาแห่งส่วนได้เสียหรือราคามูลประกันภัย⁽¹⁾ : หมายถึง
ราคาแห่งส่วนได้เสียของผู้เอาประกันภัยแต่ละคนที่มีต่อทรัพย์สิน สิทธิ ประโยชน์
หรือรายได้ที่เอาประกันภัย โดยราคาแห่งส่วนได้เสียของแต่ละคนดังกล่าว แตกต่างกันไป
ไปตามลักษณะของความสัมพันธ์

กล่าวโดยสรุป : ราคาแห่งส่วนได้เสียของผู้ที่จะเอาประกันภัยแต่ละคน ก็คือ
จำนวนราคาแห่งความเสียหาย ที่แต่ละคนอาจจะได้รับในเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นนั่นเอง
ราคาแห่งส่วนได้เสียนี้ ตามกฎหมายเรียกว่า “ราคาแห่งมูลประกันภัย”

ข้อสังเกต : โดยปกติแล้ว ผู้เอาประกันภัยจะเอาประกันภัยได้ไม่เกินกว่าราคา
แห่งส่วนได้เสียที่ตนมีอยู่ หรือจะเอาประกันภัยได้เต็มที่ เท่ากับราคาของส่วนได้เสีย
เท่านั้น แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยได้กำหนดจำนวนเงินเอาประกัน ต่ำกว่าราคาของทรัพย์สิน
ที่เอาประกันภัย หรือต่ำกว่าราคาแห่งส่วนได้เสีย เป็นผลให้ผู้รับประกันภัยได้รับ
เบี้ยประกันภัยไว้ต่ำ กรณีเช่นนี้ ผู้รับประกันภัยได้หาวิธีการกำหนดความรับผิดชอบ
ของคนให้เหมาะสมเป็นสัดส่วนกับจำนวนเงินที่เอาประกันภัย และราคาอันแท้จริงของ
ทรัพย์สิน โดยตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นมาสำหรับเรื่องนี้และกำหนดไว้ในข้อสัญญาเรียกว่า
“ ประกันภัยร่วม ” (Co Insurance clause) ซึ่งหมายความว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยเข้าทำ
สัญญาประกัน โดยกำหนดจำนวนเงินเอาประกันภัยต่ำกว่าราคาอันแท้จริงของทรัพย์สิน

1. ตาม ป.พ.พ. มาตรา 867 วรรค 3 (3) , มาตรา 873 และมาตรา 874

ที่เอาประกันภัย (ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของราคาทรัพย์สิน) จะถือว่าผู้เอาประกันภัย เป็นผู้รับประกันภัยร่วม ในจำนวนที่แตกต่างกันระหว่างจำนวนเงินที่เอาประกันภัย กับราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินนั้น

ตัวอย่าง : นายคำได้นำบ้านของตนประกันอัคคีภัยไว้กับบริษัท ฯ แห่งหนึ่ง โดยมีราคามูลประกันภัย 500,000 บาท นายคำได้เอาประกันภัยไว้จำนวน 300,000 บาท ต่อมาในระหว่างอายุสัญญา ได้เกิดอัคคีภัยขึ้นแก่บ้านหลังนั้นเสียหายจริง 200,000 บาท ดังนี้ บริษัท ฯ ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ นายคำ ดังต่อไปนี้ (กรณีมีข้อตกลงประกันภัยร่วม)

$$\begin{aligned} \text{บริษัท ฯ รับผิดชอบ} &= \frac{\text{จำนวนเงินที่เอาประกัน} \times \text{จำนวนวินาศจริง}}{\text{ราคามูลประกันภัย}} \\ &= \frac{300,000 \times 200,000}{500,000} \\ &= 120,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

หมายเหตุ : ข้อตกลง Co - Insurance clause ต้องมีการกำหนดขึ้นไว้ในสัญญา ถึงจะใช้บังคับกันได้ มิฉะนั้น ผู้รับประกันภัยต้องใช้ตามความเสียหายที่แท้จริงแต่ไม่เกินเงินเอาประกัน

(3) เวลาที่ต้องมีส่วนได้เสีย : หมายความว่า ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้ นั้น ในขณะที่เข้าทำสัญญาประกันภัยมิฉะนั้น จะทำให้สัญญาประกันภัยไม่มีผลผูกพันคู่สัญญา คือ ต่างฝ่ายต่างเรียกร้องให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา : คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1788 / 2520 ,
1742 / 2520 , 115 / 2521 , 961 / 2522 , 489 / 2524 , 1282 / 2524 , 3054 / 2525
1284 / 2526 , 1640 / 2527 , 2661 / 2532 , 807 / 2533 , 103 / 2535

กรณีที่ 2 ส่วนได้เสียในการประกันชีวิต : หมายความว่า ผู้เอาประกันชีวิต จะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกันภัยไว้ ซึ่งอาจจะเป็นชีวิตของตนเอง หรือชีวิตของบุคคลอื่นก็ได้ เหตุผลสำคัญที่บังคับให้ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนจะเอาประกันภัยนั้นมี 2 ประการด้วยกัน คือ

ก. เพื่อป้องกันมิให้ประชาชนทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่น โดยตนมิได้มีส่วนได้เสียกับความเป็น หรือความตายของบุคคลนั้น เพราะจะเท่ากับเป็นการเล่นพนันบนชีวิตของบุคคลอื่น

ข. เพื่อป้องกันมิให้เกิดการฆาตกรรมชีวิตของมนุษย์ โดยหวังที่จะได้รับเงินประกันชีวิตมาเป็นประโยชน์

ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ที่จะเอาประกันชีวิต ต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลที่ตนจะเอาประกัน จึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยป้องกันมิให้เกิดการฆาตกรรมกันได้ง่าย และเกิดความยับยั้งชั่งใจในความอยากได้เงินประกันชีวิตลงไปได้บ้างบางราย

(1) การเอาประกันชีวิตตนเอง หลักในเรื่องนี้มีอยู่ว่า บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตน และอาจเอาประกันชีวิตของตนได้โดยไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้ ก็ย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับผู้รับประกันชีวิต ว่ายินดีที่จะเข้าทำสัญญาในอัตราเท่าใด ซึ่งต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ตลอดจนความสามารถในการชำระเบี้ยประกันภัยของผู้เอาประกันชีวิตแต่ละรายประกอบด้วย เมื่อบุคคลใดเข้าทำสัญญาประกันชีวิตของตนเองไว้ในเหตุมรณะ บุคคลนั้นก็จะต้องระบุตัว “ผู้รับประโยชน์” ซึ่งในกรณีนี้จะต้อง

เป็นบุคคลอื่น ไม่ใช่ตนเองซึ่งตายไปแล้ว และโดยปกติผู้ที่ถูกระบุตัวให้เป็นผู้รับ
ประโยชน์ก็มักจะเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด กับผู้ที่เอาประกันชีวิตนั่นเอง
ตาม ป.พ.พ. ไม่จำกัดว่าใครจะเป็นผู้รับประโยชน์ และจะมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้
เอาประกันภัยหรือไม่ หากผู้เอาประกันชีวิตระบุตัวไว้ให้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญา
ประกันชีวิต ผู้รับประโยชน์นั้นก็มิสิทธิ์ที่จะรับเงินประกันชีวิตได้เสมอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2447 / 2516 : วินิจฉัยไว้ว่า ไม่มีกฎหมายบท
ใดจำกัดสิทธิผู้เอาประกันภัยว่าจะระบุใครเป็นผู้รับประโยชน์ไม่ได้บ้าง แม้บุคคล
ภายนอกที่ไม่ใช่ญาติของผู้เอาประกันภัยก็ย่อมถูกระบุเป็นผู้รับประโยชน์ได้

นอกจากกรณีผู้รับประโยชน์แล้วก็มี “ผู้รับโอนประโยชน์” อีกพวก
หนึ่ง กล่าวคือเมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้ทำสัญญาประกันชีวิต กับผู้รับประกันชีวิตและ
ได้ระบุตัวผู้รับประโยชน์แล้ว ผู้เอาประกันชีวิตยังอาจที่จะเปลี่ยนตัว เป็นบุคคลอื่นที่
จะรับประโยชน์ตามสัญญาได้ เว้นแต่จะได้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยให้กับผู้รับ
ประโยชน์แล้ว และผู้รับประโยชน์ได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้รับประกันชีวิตแล้ว
ว่าตนจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญานั้น (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 891) ผู้รับโอน
ประโยชน์ก็เช่นเดียวกับผู้รับประโยชน์คือ ไม่มีกฎหมายบังคับว่า ผู้รับโอนประโยชน์
จะต้องมีส่วนได้เสีย กับผู้เอาประกันชีวิตนั้น

(2) การเอาประกันชีวิตบุคคลอื่น บุคคลอาจเอาประกันชีวิตของ
บุคคลอื่นได้ ก็ต่อเมื่อตนมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลอื่น และส่วนได้เสียนั้นย่อม
เนื่องมาจากความเกี่ยวข้อง หรือความสัมพันธ์ระหว่างกันจนเป็นที่เห็นได้ว่า การมีชีวิต
อยู่ต่อไปของบุคคลอื่นนั้น จะมีประโยชน์หรือมีความหมายแก่ตน หรือความตายของ
บุคคลอื่นนั้น จะทำให้เกิดความสูญเสียแก่ตน

สำหรับกลุ่มบุคคลที่อาจจะถือได้ว่า มีความเกี่ยวข้อง หรือความสัมพันธ์กันอยู่ตามนัยดังกล่าวแล้ว พอดีจะแยกออกได้ตามประเภทแห่งความเกี่ยวข้องรวม 3 ประเภทด้วยกัน คือ คู่สมรส ญาติ และผู้มีความสัมพันธ์กันในทางธุรกิจ

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา : คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1366 / 2509 , 64 / 2516 2447 / 2516 , 1769 / 2521 , และ 1366 / 2529

ข้อ 2.4 บทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับเบี่ยงประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 864 บัญญัติว่า “เมื่อคู่สัญญาประกันภัย ยกเอาภัยใดโดยเฉพาะขึ้นเป็นข้อพิจารณาในการวางกำหนดจำนวน เบี่ยงประกันภัย และภัยเช่นนั้นสิ้นไป ห้ามไม่แล้ว ท่านว่า ภายหน้า แต่สิ้นไป ผู้เอาประกันภัยชอบที่จะได้ลดเบี่ยงประกันภัยลงตามส่วน”

ในการชำระเบี่ยงประกันภัยตามสัญญา ให้แก่ผู้รับประกันภัยนั้น จะมีจำนวนมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่เอาประกันภัย ประกอบกับภาวะการเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันภัย โดยปกติแล้วอัตราเบี่ยงประกันภัย จะมีมาตรฐานในการคำนวณตามภาวะการเสี่ยงภัยปกติ แต่ถ้ามีการเสี่ยงภัยพิเศษเพิ่มขึ้นกว่าเดิมอีก คู่สัญญาอาจตกลงกำหนดเบี่ยงประกันภัยเพิ่มขึ้นได้ ทั้งนี้ เป็นข้อตกลงพิเศษเฉพาะรายไป ถ้าปรากฏว่า ในระหว่างอายุสัญญาลักษณะพิเศษของการเสี่ยงภัยที่เป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัย เรียกเบี่ยงประกันภัยเพิ่มขึ้นนั้น ลดน้อยลง หรือหมดไป ดังนี้ จะมีผลต่อสัญญาประการใดหรือไม่ เรื่องนี้กฎหมายได้หาทางออกไว้ให้ เพื่อความเป็นธรรมระหว่างคู่สัญญา โดยให้สิทธิทางฝ่ายผู้เอาประกันภัย มีสิทธิที่จะขอลดเบี่ยงประกันภัยลงตามส่วน แต่การลดเบี่ยงประกันภัยนั้น หมายความว่าเฉพาะแต่เบี่ยงประกันภัยที่จะต้องจ่ายกันต่อไปในอนาคต (งวดในภายหน้า)

ข้อ 2.5 หลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 865 บัญญัติว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดี หรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งอาจจะได้งูใจ ผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิด ไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆะ

ถ้ามิได้ใช้สิทธิบอกอ้างภายในกำหนดเดือนหนึ่ง นับแต่วันที่ได้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกอ้างได้ก็ดี หรือมิได้ใช้สิทธินั้นภายในกำหนดห้าปี นับแต่วันทำสัญญาก็ดี ท่านว่าสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไป”

สัญญาประกันภัย จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความสุจริต หรืออีกประการหนึ่งก็คือ สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่ต้องการความสุจริต หรือความไว้วางใจระหว่างกันเป็นอย่างยิ่ง (Contract of the most good faith) หรือภาษาละตินว่า CONTRACT UBERRIMAE FIDEI ซึ่งหมายความว่า คู่กรณีในสัญญาประกันภัยจะต้องปฏิบัติต่อกันโดยสุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เอาประกันภัย ซึ่งเป็นผู้เสนอขอทำสัญญาประกันภัย และเป็นผู้ที่ทราบข้อเท็จจริงทั้งหมดเกี่ยวกับเหตุที่เอาประกันภัย จึงเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริง ที่สมควรจะต้องเปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยได้ทราบ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่าจะสมควรรับประกันภัย หรือควรจะกำหนดเงื่อนไข หรือจำนวนเบี้ยประกันภัยให้สูงต่ำเพียงใด หากผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่สมควรให้ผู้รับประกันภัยทราบ ก็เท่ากับเป็นการปฏิบัติผิดหน้าที่ และอาจมีผลถึงสัญญาที่ได้ตกลงทำกันไว้ด้วย

จากบทบัญญัติของกฎหมายสามารถแยกอธิบายได้ ดังนี้

(1) ผู้ที่มีหน้าที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริง คือ ตัวผู้เอาประกันภัยเอง ทั้งในกรณีประกันวินาศภัย และในกรณีประกันชีวิต ส่วนกรณีประกันชีวิต ผู้ที่มีหน้าที่ จะต้องเปิดเผยข้อความจริงอีกผู้หนึ่งก็คือ ตัวบุคคลที่ถูกคนอื่นนำไปเอาประกันชีวิต เพราะเจ้าของชีวิตย่อมจะรู้ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเองได้ดีกว่าคนอื่น

(2) ข้อความจริงที่จะต้องเปิดเผย กฎหมายกำหนดไว้ว่า ข้อความที่จะต้องเปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยทราบ คือ ข้อความจริงซึ่งถ้าผู้รับประกันภัยได้ทราบ จะเป็นเหตุจงใจให้ผู้รับประกันภัย เรียกเบี้ยประกันภัยให้สูงขึ้น หรืออาจจะไม่ยอมรับทำสัญญาประกันภัยด้วยเลย ข้อความจริงใดจะมีผลเป็นการจงใจให้ผู้รับประกันภัย เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นกว่าปกติหรือไม่ หรือจะเป็นเหตุให้บอกปิดไม่ยอมรับทำสัญญาด้วยหรือไม่ จะต้องวิเคราะห์คู่เป็นราย ๆ ไป โดยพิจารณาถึงความสำคัญของข้อความที่จะละเว้นไม่เปิดเผยนั้นเองว่า ถึงขนาดจะกระทบกระเทือนถึงการตัดสินใจของผู้รับประกันภัยในเรื่องนี้เพียงใด มิใช่ว่าถ้ามีการปกปิดข้อความจริงแล้ว จะทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆะไปเสียทั้งหมด การพิจารณาถึงความสำคัญของข้อความว่าอย่างไรจะถือว่า อาจจงใจให้ผู้รับประกันภัย ให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้น หรือบอกปิดไม่ยอมรับทำสัญญาประกันภัยด้วยนั้น “ต้องถือความคิดเห็นของวิญญูชนทั่วไปเป็นหลัก”

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : หน้าที่เปิดเผยข้อความจริง

คำพิพากษาฎีกาที่ 49 / 2501	-	เป็นโรคไตอักเสบเรื้อรัง
คำพิพากษาฎีกาที่ 355 / 2505	-	เป็นโรคมะเร็งในเม็ดเลือดโลหิตขาว
คำพิพากษาฎีกาที่ 505 / 2508	-	เป็นโรคมะเร็งปากมดลูก
คำพิพากษาฎีกาที่ 858 / 2515	-	เป็นโรคเบาหวาน
คำพิพากษาฎีกาที่ 68 / 2516	-	เป็นโรคกระเพาะอาหารและโรคตับแข็ง
คำพิพากษาฎีกาที่ 16 / 2517	-	เป็นโรคความดันโลหิตสูง
คำพิพากษาฎีกาที่ 1543 / 2534	-	เป็นโรคไตวายร้ายแรง

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : แลงข้อความอันเป็นเท็จ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1675 / 2500 - เรื่องอาชีพ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2076 / 2514 - เรื่องสุขภาพ และโรคภัยไข้เจ็บ

หมายเหตุ : การไม่เปิดเผยข้อความจริง หรือการแลงข้อความอันเป็นเท็จนั้นมีหลักสำคัญว่า ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ที่ถูกคนอื่นเอาประกันชีวิตไว้ จะต้องรู้ว่าความจริงเป็นอย่างไรแล้ว ไม่เปิดเผยความจริงนั้น หรือแลงให้ผิดไปจากความจริง จึงจะทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะ ถ้าหากผู้เอาประกันภัย หรือผู้ที่ถูกคนอื่นเอาประกันชีวิตไว้ ไม่รู้ว่าความจริงเป็นอย่างไร ย่อมจะไม่ถือว่าเป็นการไม่เปิดเผยข้อความจริง หรือไม่ถือว่าเป็นการแลงข้อความเท็จ จึงไม่ทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะ แต่ในกรณีที่สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะ จากการไม่เปิดเผยความจริง หรือแลงข้อความอันเป็นเท็จ แม้ต่อมาภัยที่เกิดขึ้นจะไม่มี ความเกี่ยวข้องกับข้อความที่ปกปิด หรือที่แลงเป็นเท็จไว้ก็ตาม สัญญานั้นก็ยังคงเป็นโมฆียะอยู่เช่นเดิม

(3) เวลาที่จะต้องเปิดเผย ตามมาตรา 865 ใช้ถ้อยคำว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัยฯลฯ” ซึ่งหมายความว่า ในเวลาที่ทำสัญญาประกันภัย โดยหน้าที่เปิดเผยความจริง หรือไม่แลงความเท็จ จึงต้องเริ่มตั้งแต่ตอนที่ทำคำเสนอขอเอาประกันภัย และมีหน้าที่นั้นตลอดไปจนกว่า ผู้รับประกันภัยจะได้สนองรับคำเสนอขอเอาประกันภัย เช่น อาจมีกรณีที่ผู้รับประกันภัย ส่งตัวผู้เอาประกันชีวิตไปให้แพทย์ตรวจสอบในระหว่างนั้น ผู้เอาประกันชีวิตก็มีหน้าที่เปิดเผยความจริง หรือแลงความจริงตามที่ตนรู้ต่อแพทย์ของผู้รับประกันภัยด้วย

เมื่อได้ทำสัญญาประกันภัยแล้ว ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิต ย่อมหมดหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยความจริงดังกล่าวมา แม้ตนจะได้ทราบข้อความจริงอันใดขึ้น ซึ่งถ้าหากทราบก่อนทำสัญญาประกันภัย จะต้องเปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยทราบ ก็ไม่จำเป็นต้องเปิดเผย ในกรณีที่มีการขอต่ออายุสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิต ก็มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริง เพราะเท่ากับเป็นการทำสัญญาประกันภัยใหม่อีก

(4) ผลของการไม่เปิดเผยข้อความจริง กฎหมายบัญญัติให้สัญญา ประกันภัยที่ทำขึ้นเนื่องจากการไม่เปิดเผยข้อความจริง หรือการแถลงข้อความเท็จของ ผู้เอาประกันภัย ทำให้ผู้รับประกันภัยเรียกเบี้ยประกันภัยต่ำกว่าที่ควรจะเรียก หรือ ยอมทำสัญญาด้วย เช่นนี้เป็นโมฆียะ และจะต้องใช้สิทธิบอกล้างตาม มาตรา 865 วรรคสอง มิฉะนั้น สิทธิดังกล่าวจะระงับสิ้นไป

ก. ผู้มีสิทธิบอกล้าง เป็นสิทธิของผู้รับประกันภัย ที่จะบอกล้างเสีย ภายใต้อำนาจเวลาที่ระบุไว้ ในกรณีตัวแทนที่ได้รับมอบหมายอำนาจเป็นหนังสือจาก ผู้รับประกันภัย ให้ทำสัญญาประกันวินาศภัย หรือทำสัญญาประกันชีวิต ในนามของ บริษัทผู้รับประกันภัยได้ ก็ย่อมจะใช้สิทธิบอกล้างในนามของบริษัทผู้รับประกันภัยได้ ด้วย

ข. กำหนดเวลาบอกล้าง กฎหมายกำหนดไว้ว่า จะต้องกระทำภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกล้างได้ หรือภายใน 5 ปี นับแต่วันทำสัญญา วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกล้างได้ คือ วันที่ผู้รับประกันภัยได้ทราบเรื่องว่าผู้เอาประกันภัย หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตได้ละเว้นไม่เปิดเผย ข้อความจริง หรือแถลงข้อความเท็จ ให้ฝ่ายตนได้ทราบ และจะต้องบอกล้างเสียภายใน 1 เดือน นับแต่วันนั้น แต่ต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันทำสัญญาประกันภัย หาก ผู้รับประกันภัยเพิ่งได้ทราบมูลอันจะบอกล้างได้เมื่อเกิน 5 ปีแล้ว ผู้รับประกันภัยก็ หมดสิทธิที่จะบอกล้าง และทำให้สัญญาประกันภัย ซึ่งเป็นโมฆียะ เป็นสัญญาที่สมบูรณ์ และผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้น

ค. ผู้ที่จะรับการบอกล้าง กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่า จะต้องบอก ล้างต่อใคร จึงต้องพิจารณาหลักทั่วไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 140 ซึ่งมีว่า ถ้าคู่กรณี อีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆียะกรรมนั้น เป็นบุคคลที่มีตัวกำหนดแน่นอน ท่านว่ายอมบอกล้าง ด้วยแสดงเจตนาต่อบุคคลนั้น ด้วยเหตุนี้ การบอกล้างสัญญาประกันภัยที่เป็นโมฆียะ ผู้รับประกันภัยต้องบอกล้างต่อผู้เอาประกันภัยโดยตรง ส่วนในกรณีที่ผู้เอาประกัน ภัยได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว ศาลฎีกาได้วางหลักไว้ว่า เมื่อผู้รับประกันภัย

ทราบถึงมูลอันจะบอกล้างได้ เมื่อผู้เอาประกันภัยตายแล้ว ก็ยอมบอกล้างแก่ผู้ซึ่งจะได้รับประโยชน์ในการประกันภัยจากผู้รับประกันภัยได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1675 / 2500 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 49 / 2501) หรือถ้าผู้รับประกันภัยยังเป็นผู้เยาว์อยู่ ก็ต้องบอกล้างไปยังผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้รับประกันภัยนั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16 / 2517)

ง. ผลของการบอกล้าง เมื่อผู้รับประกันภัย ได้ใช้สิทธิบอกล้างภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็จะทำให้สัญญาประกันภัยที่เป็นโมฆะนั้น ตกเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรกที่ทำสัญญากัน และในการนี้ ให้ผู้เป็นคู่กรณีได้กลับคืนยังฐานะเดิมตามป.พ.พ. มาตรา 138 แต่หลักนี้คงใช้ได้เฉพาะแต่ในกรณีประกันวินาศภัยเท่านั้น ส่วนการประกันชีวิต มีบทบัญญัติกำหนดไว้เป็นพิเศษในมาตรา 892 ว่าเมื่อมีการบอกล้างสัญญาประกันภัยที่เป็นโมฆะ ตามมาตรา 865 ผู้รับประกันภัยต้องคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือทายาทของผู้นั้น ผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องจ่ายเงินเบี้ยประกันภัยคืน เหมือนอย่างในกรณีประกันวินาศภัย

ข้อ 2.6 ความรู้ของผู้รับประกันภัย

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 866 บัญญัติว่า “ถ้าผู้รับประกันภัยได้รู้ข้อความจริงดังกล่าวในมาตรา 865 นั้นก็ดี หรือรู้ว่ฟ้องแสดงความเป็นความเท็จก็ดี หรือควรจะได้รู้เช่นนั้นหากใช้ความระมัดระวัง คั่งจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชนก็ดี ท่านให้ฟังว่า สัญญานั้นเป็นอันสมบูรณ์”

ตามบทบัญญัติของมาตรา 866 ดังกล่าวนี เป็นบทยกเว้นของมาตรา 865 โดยแม้ว่าสัญญาจะเป็นโมฆะ แต่ถ้าปรากฏว่าผู้รับประกันภัยได้รู้ข้อความจริงที่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิต ได้ละเว้นไม่เปิดเผยให้ทราบ หรือรู้ว่ข้อความที่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิต ได้แถลงให้ทราบนั้นเป็นความเท็จ

หรือแม้ความจริงผู้รับประกันภัยจะมิได้รู้ แต่เป็นกรณีที่ผู้รับประกันภัยควรจะารู้หากได้ใช้ความระมัดระวัง คั้งจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน กฎหมายก็ให้ถือว่าสัญญาประกันภัยนั้นเป็นอันสมบูรณ์ คือไม่เป็นโมฆะ และผู้รับประกันภัยจะใช้สิทธิบอกล้างไม่ได้

ข้อสังเกต : บทบัญญัติมาตรา 865 และมาตรา 866 นี้ มีผลต่างกัน ในทางปฏิบัติ กล่าวคือ การอ้างว่าผู้รับประกันภัย หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิต ได้ปกปิดข้อความจริงที่ควรเปิดเผย หรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จตาม มาตรา 865 นั้น ผู้รับประกันภัยจะต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ให้ฟังได้ว่าได้มีการปกปิดข้อความจริง หรือมีการแถลงข้อความเท็จ ซึ่งข้อความสำคัญตามที่ระบุไว้ในมาตรา 865 จึงจะอ้างได้ว่า สัญญาประกันภัยเป็นโมฆะ และผู้รับประกันภัย มีสิทธิบอกล้างเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้ตามสัญญา แต่ในกรณีตาม มาตรา 866 เป็นเรื่องซึ่งผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยตามสัญญาประกันภัย ที่จะต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่า ผู้รับประกันภัยได้รู้ หรือควรจะรู้ มีการปกปิดข้อความจริง หรือแถลงข้อความเท็จ ซึ่งถ้าข้อเท็จจริงฟังได้เช่นนั้น ก็จะทำให้สิทธิบอกล้างสัญญาประกันภัยของผู้รับประกันภัยหมดสิ้นไป

ความรู้ของตัวแทนผู้รับประกันภัย : ในทางปฏิบัติโดยทั่วไปของการประกอบการประกันภัย ก่อนที่ผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัย จะได้มาตกลงเพื่อทำสัญญาประกันภัยกันนั้น มักจะมีบุคคลอีก 2 ประเภทเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ประเภทหนึ่งได้แก่ “นายหน้าประกันภัย” ส่วนอีกประเภทหนึ่งก็คือ “ตัวแทน” เพราะโดยปกติผู้รับประกันภัยมักจะตั้ง หรือส่งตัวแทนของคนไปประจำตามท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจการเกี่ยวกับการรับประกันภัย แทนผู้รับประกันภัย อำนาจหน้าที่ของตัวแทนในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดเผยความจริงของผู้เอาประกันภัย หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตนั้น ถ้าตัวแทนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นตัวแทนของผู้รับประกันภัยโดยชอบ ด้วยการแต่งตั้งเป็นหนังสือ ตามมาตรา 798 ผู้รับประกันภัยย่อมจะมีความผูกพันต่อผู้เอาประกันภัย ในกิจการทั้งหลายที่ตัวแทนได้กระทำไปด้วย และข้อความทั้งหลายที่ผู้เอา

ประกันภัย หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิต ได้เปิดเผยให้ตัวแทนของผู้รับประกันภัยรู้ย่อมจะถือได้ว่า ผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นตัวการได้รู้แล้วด้วย หรือถ้าตัวแทนของผู้รับประกันภัย ได้รู้ว่าข้อความที่แถลงนั้นเป็นความเท็จ ก็ต้องถือว่าผู้รับประกันภัยได้รู้เช่นนั้นด้วย หรือถ้าตัวแทนของผู้รับประกันภัย ควรจะรู้ได้อย่างไร ก็ต้องถือว่าผู้รับประกันภัยได้รู้ หรือควรจะรู้เช่นนั้นเดียวกัน

ทั้งนี้เพราะ ตัวแทนย่อมมีหน้าที่จะต้องแจ้งข้อความต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการที่ตนเป็นตัวแทนที่ตนได้รู้มา ให้ผู้รับประกันภัยทราบ หากตัวแทนไม่แจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบ หรือแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบอย่างผิดพลาด ก็เป็นเรื่องที่ผู้รับประกันภัย จะต้องว่ากล่าวเอากับตัวแทนของตนเอง แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้เอาประกันภัย ต้องถือว่าผู้รับประกันภัยได้รู้ หรือควรจะรู้ข้อความจริงต่าง ๆ เท่ากับที่ตัวแทนของตนได้รู้ หรือควรจะรู้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา : คำพิพากษาฎีกาที่ 2447 / 2516 , 1076 / 2520 , 3354 / 2527

ข้อ 2.7 หลักการทำสัญญาประกันภัย ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 867 บัญญัติว่า "อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่า จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่"

ให้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย อันมีเนื้อความต้องตาม สัญญานั้นแก่ผู้เอาประกันภัยฉบับหนึ่ง

กรมธรรม์ประกันภัย ต้องลงลายมือชื่อของผู้รับประกันภัย และมีรายการ ค้างต่อไปนี้

- (1) วัตถุประสงค์เอาประกันภัย
- (2) ภัยใดซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง
- (3) ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้
- (4) จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย
- (5) จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย
- (6) ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องลงเวลาเริ่มต้น และเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย
- (7) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัย
- (8) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันภัย
- (9) ชื่อของผู้รับประกันภัย ถ้าจะมี
- (10) วันทำสัญญาประกันภัย
- (11) สถานที่และวันที่ได้ทำกรรมกรรมประกันภัย”

สัญญาประกันภัย เป็นสัญญาที่เกิดขึ้นจากการตกลงกันของคู่กรณีคือ ผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัย เมื่อผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัย ได้ทำความตกลงกันในหัวข้อสำคัญต่าง ๆ ที่จำเป็นของสัญญา เช่น ในเรื่องวัตถุประสงค์เอาประกันภัย ซึ่งรับเสี่ยง จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย จำนวนเบี้ยประกันภัย และระยะเวลาแห่งสัญญาประกันภัยก็เป็นอันว่าสัญญาประกันภัยได้เกิดขึ้นแล้วระหว่างคู่กรณีนั้น โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือแต่อย่างใด

ในทางปฏิบัติ ผู้เอาประกันภัยจะต้องเป็นผู้ทำคำเสนอ โดยการกรอกข้อความลงในแบบคำเสนอขอเอาประกันภัย (Proposal form) ซึ่งบริษัทผู้รับประกันภัยได้จัดทำไว้ แล้วทางฝ่ายบริษัทผู้รับประกันภัย จะเป็นผู้พิจารณาคำเสนอขอเอาประกันภัยนั้นว่าจะสมควรเข้าทำสัญญาประกันภัย กับผู้ขอเอาประกันภัยหรือไม่ ถ้าเห็นสมควรก็จะได้ออกกรรมกรรมประกันภัย ให้แก่ผู้เสนอขอเอาประกันภัย ซึ่งถือว่าสัญญาประกันภัยได้เกิดขึ้นแล้ว และมีผลผูกพันคู่กรณีแล้ว

1. **แบบของสัญญาประกันภัย** ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคแรก บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือ อย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่” แสดงว่า สัญญาประกันภัยนั้น ไม่ต้องทำตามแบบแต่อย่างใด แม้จะตกลงกันด้วยปากเปล่า ก็เกิดสัญญาประกันภัยแล้ว แต่ถ้าจะมีการฟ้องร้องให้ศาลบังคับคดีให้ จะต้องมิหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบนั้นเท่านั้น หมายความว่า กฎหมายห้ามฟ้องเฉพาะแต่กรณีที่ไม่มิหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อฝ่ายที่จะต้องถูกฟ้องเท่านั้น แม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อ ฝ่ายที่จะฟ้องก็ยังสามารถฟ้องได้

ในทางปฏิบัติ การที่คู่กรณีจะตกลงทำสัญญาประกันภัย ก็จะต้องเริ่มต้นด้วยการทำคำเสนอขอเอาประกันภัยเป็นลายลักษณ์อักษร และเมื่อผู้รับประกันภัย หรือตัวแทนของผู้รับประกันภัย ได้สนองรับคำเสนอนั้น ก็จะได้ออกกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยไว้เป็นหลักฐาน ดังนั้น เมื่อมีกรณีที่จะฟ้องร้องกันต่างฝ่าย ก็ต่างมีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่ออีกฝ่ายหนึ่งไว้ อันอาจนำไปฟ้องร้องขอให้บังคับคดีกันได้

2. **กรมธรรม์ประกันภัย** เนื่องจากสัญญาประกันภัย เป็นสัญญาที่กฎหมายไม่ได้กำหนดว่า จะต้องทำตามแบบแต่อย่างใด เพียงแต่ถ้าจะฟ้องร้องให้บังคับคดี จะต้องมิหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือตัวแทนของฝ่ายนั้น และเรื่องที่น่าจะมีการฟ้องร้องกันมากก็คือ ผู้เอาประกันภัยฟ้องเรียกเงินค่าสินไหมทดแทน หรือจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยจาก ผู้รับประกันภัยนั่นเอง กฎหมายจึงได้กำหนดให้ผู้รับประกันภัยทำ “กรมธรรม์ประกันภัย” และส่งมอบให้ผู้เอาประกันภัยเป็นหลักฐานไว้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 867 วรรคสองว่า “ให้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย อันมี

เนื้อความต้องตามสัญญาอันแก่ผู้เอาประกันภัยฉบับหนึ่ง” และวรรคสามบัญญัติต่อไปว่า “กรรมธรรม์ประกันภัย ต้องลงลายมือชื่อของผู้รับประกันภัย และมีรายการดังต่อไปนี้ ๑๗

3. รายละเอียดในกรรมธรรม์ประกันภัย 11 รายการ คือ (ป.พ.พ. มาตรา 867 วรรคสาม)

(1) **วัตถุที่เอาประกันภัย** หมายถึง ตัววัตถุที่ตกลงทำสัญญาประกันภัย คือ ระบุถึงตัวทรัพย์สินที่เอาประกันวินาศภัย หรือสิ่งของที่เอาประกันภัยในการรับขนหรือชีวิตที่เอาประกันชีวิต เป็นต้น

(2) **ภัยใดซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง** หมายถึง ต้องระบุประเภทแห่งภัยที่ผู้รับประกันภัยเข้าทำสัญญาประกันภัย ซึ่งถ้าหากมีภัยประเภทนั้น ๆ เกิดขึ้นผู้รับประกันภัย จะต้องรับผิดชอบตามสัญญา เช่น รับประกันวินาศภัยในกรณีอัคคีภัย หรือในกรณีอุบัติเหตุ หรือรับประกันชีวิตในกรณีที่ผู้เอาประกันมรณะ เป็นต้น

(3) **ราคาแห่งมูลประกันภัย** ถ้าหากได้กำหนดกันไว้ รายการนี้กฎหมายมิได้บังคับว่า จะต้องระบุไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัยทุกกรณีไป แล้วแต่จะตกลงกันของคู่สัญญา

“ราคาแห่งมูลประกันภัย” ก็คือ ราคาแห่งส่วนได้เสียที่ผู้เอาประกันภัยมีอยู่ต่อวัตถุที่เอาประกันภัย ในรายการที่ 3 นี้ถือเป็นการตีราคาของส่วนได้เสียที่เอามาทำประกันภัยไว้ล่วงหน้า

(4) **จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย** ถือว่าเป็นรายการที่สำคัญ เพราะในสัญญาประกันภัยทุกราย คู่สัญญาจะต้องตกลงกันกำหนดจำนวนเงิน ซึ่งเอาประกันภัยไว้

“จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย” หมายถึง จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ฝ่ายผู้รับประกันวินาศภัย จะต้องจ่ายชดใช้ให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์เมื่อวินาศภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงไว้ได้เกิดขึ้น หรือ จำนวนเงินที่ฝ่ายผู้รับประกันชีวิต จะต้องจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้รับประโยชน์ เมื่อมีความมรณะเกิดขึ้น หรือเมื่อผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่เมื่อถึงกำหนด

(5) จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย

กรมธรรม์ประกันภัย จะต้องระบุจำนวน และวิธีส่งเบี้ยประกันภัยไว้ให้ชัดเจน

(6) ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องลงเวลาเริ่มต้น และเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย การทำสัญญาประกันภัย โดยปกติในทางปฏิบัติ จะต้องมีการกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดไว้ เพื่อจะได้ทราบถึงช่วงเวลาที่ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้ และหากกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับการนับระยะเวลา ก็จะต้องนำทบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. มาตรา 193 / 1 ถึงมาตรา 193 / 8 มาพิจารณา

(7) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัย

(8) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันภัย

(9) ชื่อของผู้รับประโยชน์ ถ้าจะมี

(10) วันทำสัญญาประกันภัย คือวันที่คู่กรณีตกลงทำสัญญาประกันภัย ซึ่งอาจจะเป็นวันเดียวกันกับ วันที่ออกกรมธรรม์ประกันภัย หรือก่อนหน้าวันออกกรมธรรม์ประกันภัยก็ได้ แต่จะเป็นวันหลังจากวันออกกรมธรรม์ประกันภัยไม่ได้ เพราะจะต้องตกลงทำสัญญาประกันภัยกันแล้ว จึงจะมีการออกกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัย

(11) สถานที่และวันที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัย กรมธรรม์ประกันภัย จะต้องระบุสถานที่ที่ทำ และวันที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัยไว้ด้วย

4. ข้อความที่อาจจะมีระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย นอกเหนือจากรายการที่กฎหมายบังคับ ให้มีแล้วส่วนมากจะเป็นข้อความที่กำหนดทำนองเป็นเงื่อนไข ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 จำพวก คือ

ก. ข้อความเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 183 วรรคแรก)

ข. ข้อความเป็นเงื่อนไขบังคับหลัง (ตาม ป.พ.พ. มาตรา 186 วรรคสอง)

ค. ข้อความเป็นเงื่อนไขจำกัดความรับผิดของผู้รับประกันภัย ซึ่งข้อความทำนองนี้ จะปรากฏอยู่มากในกรมธรรม์ประกันภัย เนื่องจากผู้รับประกันภัยเป็นผู้กำหนดกรมธรรม์ในรายละเอียดต่าง ๆ จึงย่อมจะต้องหาทางจำกัดความรับผิดของตนให้มากที่สุด

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับเงื่อนไขจำกัดความรับผิด :

คำพิพากษาฎีกาที่ 738 - 739 / 2474 , 377 / 2479 , 914 - 927 / 2513 , 1006 / 2518
2793 / 2524 , 2179 / 2526 , 621 / 2527 , 904 / 2527 , 548 / 2535

ง. ข้อความที่กำหนดให้มีการตั้งอนุญาโตตุลาการ อาจมีขึ้นเนื่องจากวัตถุประสงค์ของบริษัทผู้รับประกันภัย ที่ไม่ต้องการจะให้บริษัทต้องถูกฟ้องยังศาลโดยไม่จำเป็น ซึ่งอาจทำให้มีผลเสียต่อชื่อเสียงของบริษัทได้ อีกทั้งสะดวกรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย

5. เบี้ยประกันภัย การตกลงส่งเบี้ยประกันภัยของผู้เอาประกันภัย ถือว่าเป็นสาระสำคัญประการหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดสัญญาประกันภัยขึ้น ทั้งนี้โดยฝ่ายผู้รับประกันภัยเป็นผู้กำหนดจำนวนเบี้ยประกันภัย ซึ่งจะต้องคำนึงถึงจำนวนค่าสินไหมทดแทน หรือเงินที่ตนจะพึงใช้ให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย ในเมื่อเกิดวินาศภัย หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่ได้ตกลงไว้ว่าจะใช้เงินได้เกิดขึ้น ประกอบกับระยะเวลาที่ฝ่ายผู้รับประกันภัยได้ตกลงเข้าทำสัญญาประกันภัย หรือเข้าร่วมเสี่ยงภัยด้วยตลอดจนพฤติการณ์อื่น ๆ เท่าที่จำเป็น และในกรณีประกันชีวิต ก็จะต้องคำนึงถึงระยะเวลาที่ผู้เอาประกันอาจจะมีชีวิตอยู่ ตลอดจนสุขภาพของผู้เอาประกันประกอบด้วย การคำนวณอัตราเบี้ยประกันภัย จะต้องเป็นจำนวนที่เพียงพอสำหรับการจ่ายค่าสินไหมทดแทน และรายจ่ายอื่น ๆ เท่าที่จำเป็น แต่จะต้องไม่สูงเกินไป ซึ่งแบ่งแยกให้เป็นธรรมระหว่างภัยประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะที่แตกต่างกันของภัยที่จะเข้ารับเสี่ยง

ข้อ 2.8 การประกันภัยทางทะเล

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 868 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยทะเล
ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล”

การประกันภัยทางทะเล เป็นการประกันในลักษณะที่บริษัทผู้รับ
ประกันภัย แทบจะไม่รู้จักลูกค้าและไม่รู้ถึงสภาพของสินค้าเลย เพราะในขณะที่รับ
ประกันตัวสินค้านั้นอาจจะอยู่ในระหว่างการขนส่งในทะเลแล้วก็ได้ ฉะนั้น เงื่อนไข
ของการประกัน ซึ่งโดยปกติจะระบุไว้ในกรมธรรม์ จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าผิด
ไปจากข้อตกลง ย่อมถือว่าสัญญาเป็นโมฆะเลยทีเดียว มิใช่แต่เพียงเป็นโมฆะดังที่
ประกันวินาศภัยธรรมดาใช้⁽¹⁾

โดยลักษณะสำคัญของการทำสัญญาประกันภัยทางทะเล จะเกี่ยวข้อง
กับการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น บรรดาศัพท์ที่ใช้เรียกกันเป็นสากล หรือที่เรียกว่า
Incoterms จึงมักนิยมนำมาใช้ในแบบของการทำสัญญา อาทิเช่น คำว่า F.O.B.
(Free on Board) หมายถึงสัญญาซื้อขาย ที่มีการกำหนดราคาสินค้า รวมทั้งค่าใช้จ่าย
จ่ายต่าง ๆ ในการขนส่งสินค้านั้น จนขึ้นระวางเรือเป็นที่เรียบร้อย และต้องระบุท่าเรือที่
จะเทียบด้วย และคำว่า C.I.F. (Cost, Insurance, and freight) หมายถึง สัญญา
ซื้อขายที่มีการกำหนดราคาสินค้า โดยรวมค่าระวางขนส่งสินค้า จนถึงจุดหมายปลายทาง
รวมทั้งค่าประกันภัยด้วย เนื่องจากกฎหมายทะเล ยังไม่ได้มีการตราไว้เป็น
ลายลักษณ์อักษร จึงทำให้การประพฤติปฏิบัติต่อกัน ตลอดจนการบังคับใช้ต้องเป็นไป
ตามสนธิสัญญาทางพาณิชย์ ระหว่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีคดีพิพาทขึ้นศาล
ไทยศาลไทยจึงหาทางออกด้วยการ นำบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 4 มาปรับใช้เป็นเรื่อง ๆ ไป

1. สรพล สุขทรรสนิย์, คำอธิบายลักษณะประกันภัยศึกษาแบบเรียงมาตรา,
(กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์สัญญาชน จำกัด, 2538) หน้า 48.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๑ / ๒๔๑๖ : เรือเดินทะเลเร็วและจมลง แม้จะมีเรือลากไปเกยตื้นไว้ แต่น้ำท่วมเต็มล้นปากระวางเรือ เรียกได้ว่าอับปาง เป็นการที่เรือได้สูญเสียชีวิตโดยสิ้นเชิงแล้ว ไม่จำเป็นต้องแตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยไปหมด อันตรายทางทะเล หมายถึง ภัยอันตรายใด ๆ ที่เกิดขึ้น อันเป็นวิสัยที่ท้องทะเลจะบันดาลได้ รวมถึงการที่เรืออับปางลงระหว่างเดินทางในทะเล โดยมีใช้ความผิดของใครด้วย สัญญาประกันภัยทางทะเล ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล กฎหมายทะเลของประเทศไทยยังไม่มีทั้งจารีตประเพณีก็ยังไม่ปรากฏ จึงต้องวินิจฉัยคดี เรื่องประกันภัยทางทะเล ตามหลักกฎหมายทั่วไป โดยเทียบเคียงกฎหมายอังกฤษ ในเรื่องนี้การที่เรือชำรุดไป เป็นธรรมดาแห่งการใช้ เป็นการไม่สมประกอบในวัตถุอันอาจเป็นข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าเรือเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย แต่ไม่เป็นเหตุยกเว้นต่อไปถึงสินค้าที่บรรทุกในเรือที่ต้องเสียหายไปเพราะความชำรุดของเรือ ซึ่งไม่ใช่ความเสียหายในความไม่สมประกอบในตัวสินค้า อันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัยที่บรรทุกไปในเรือนั้น